

УДК 355.141

О. В. Орел

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ СПЕЦІАЛЬНОГО (ЗАХИСНОГО) ПОХІДНОГО ОБМУНДИРУВАННЯ

Висвітлено передумови виникнення спеціального (захисного) похідного обмундирування, його застосування та причини зміни. Акцентовано увагу на проблемних питаннях, які виникають на сучасному етапі розвитку держави.

Ключові слова: спеціальне (захисне) похідне обмундирування, військова форма.

Актуальність проблеми. Історія свідчить про постійні пошуки людини у військовій справі, зокрема й щодо військової форми.

У внутрішніх військах військова форма одягу – це комплект предметів одягу, а в окремих випадках і спорядження, що встановлений спеціальними указами, наказами і правилами, обов'язковий для носіння всіма військовослужбовцями.

Факти сьогодення свідчать про те, що військовослужбовці, виконуючи покладені завдання, відчувають суттєві незручності в її носінні. Для уникнення невинуватених витрат та інших негативних наслідків необхідно провести дослідження, що, у свою чергу, обумовлює актуальність зазначеного питання.

Мета статті – розкрити значення спеціального (захисного) похідного обмундирування, передумови його виникнення та етапи вдосконалення під час виконання військовослужбовцями своїх службових обов'язків. Наголошення на основних історичних принципах, які використовуються у практичній діяльності військовослужбовців, становлять новизну вибраної тематики.

Як відомо, військова форма, у широкому її розумінні, введена з метою кращої організації військ, підвищення військової дисципліни і порядку, розрізнення військовослужбовців за родами військ (зброєю), службовим становищем та військовим званням. Крім цього, вона визначає належність військовослужбовців до збройних сил тієї або іншої держави, містить у своєму складі геральдичні елементи держави і виконує функцію збереження бойових традицій збройних сил у цілому та військової частини й окремого підрозділу зокрема. Крім того, форма одягу має й суто військові функції: маскування особового складу на місцевості за допомогою виготовлення її із тканин захисних кольорів, уведення до складу військового одягу пристосувань для носіння предметів озброєння

і спорядження, створення комфортних умов під час дій військовослужбовців у різних кліматичних умовах. Щодо вузького її значення, то форма зумовлена історичними передумовами та періодом введення спеціального (захисного) похідного обмундирування, а також чисельними змінами у його конструкції.

Так, уперше захисне обмундирування було введено армією Великобританії у 1895 р. у період англо-бурської війни. На той час військове керівництво Росії питання захисних властивостей обмундирування не вивчало, навіть у боях російсько-японської війни 1904–1905 рр., унаслідок чого було одержано предметний урок із зазначеної тематики.

Річ у тому, що російське зимове похідне обмундирування (мундир) виготовлялося з темно-зеленої, практично чорної тканини, а літня сорочка нижчих чинів і кітелі офіцерів – білої. На протипагу японська армія у Маньчжурії була одягнена в обмундирування кольору хакі, виготовлене з англійської тканини. Ця обставина пояснюється не якоюсь особливою прозорливістю і прогресивністю японського генералітету, а лише пільговими поставками військових матеріалів Англією своєму негласному союзникові. Тому ще у ході бойових дій російське військово керівництво дійшло висновку щодо неминучої всеосяжної військової реформи.

Як показали результати визначення ступеня помітності різних кольорів методом ураження вогнем стрілецької зброї різнобарвних мішеней, проведених у Німеччині, найкращим для прицілювання кольором є білий; після нього – яскраво-жовтий, чорний, синій, червоний і т. ін. Найменш помітними кольорами визнані: жовтувато-коричневий, сірий, синювато-сірий, зеленувато-сірий, оливковий, блакитно-сірий.

Саме тому наприкінці 1905 р. військовим керівництвом розпочалися роботи із проектування нового похідного обмундирування. Так, у 1907 р. була прийнята на постачання нова похідна форма захисного кольору – зимова для офіцерів і літня для офіцерів та нижчих чинів. Як приклад – 1 Лейб-гренадерський Катеринославський імператора Олександра II полк (1907–1914 рр.) (рис. 1 і 2).

офіцери заміняли мундир кітелю того ж крою з легкої тканини. Літня похідна форма нижчих чинів складалася із сорочки зеленувато-сірого кольору з легкої тканини, шаровар того ж кольору та кашкета.

Для кавалерії й кінної артилерії похідна форма була встановлена того ж крою за винятком однієї особливості – офіцерські захисні мундири і кітелі шили більш

Офіцери

Службова і похідна

Нижчі чини

Службова

Рис. 1. Військова форма 1 Лейб-гренадерського Катеринославського імператора Олександра II полку (1907–1914 рр.)

Рис. 2. Похідна форма воєнного часу 1 Лейб-гренадерського Катеринославського імператора Олександра II полку (1907–1914 рр.)

Зимова похідна форма офіцерів складалася з похідного мундира у вигляді однобортного кітелю зі стоячим коміром із двома нагрудними і двома боковими кишенями, так званого “американського” крою із шанжана, таких же коротких шаровар та кашкета. У літній формі

короткими, а шаровари були традиційного сіро-синього кольору.

У тому ж році (1907 р.) прийнято на постачання мундир нового зразка для піхоти, артилерії та спеціальних військ гвардійського й армійського зразків. Армійська кавалерія була

**Офіцери
Парадна**

Звичайна

Службова і похідна

Повсякденна

**Нижчі чини
Парадна**

Парадна і звичайна

Рис. 3. Військова форма 1 Лейб-гренадерського Катеринославського імператора Олександра II полку (1914–1918 рр.).

Рис. 4. Похідна форма воєнного часу 1 Лейб-гренадерського Катеринославського імператора Олександра II полку (1914–1918 рр.)

вкотре поділена на драгунські, уланські й гусарські полки. На постачання прийняті мундири чотирьох зразків: драгунські – для полків, які раніше називалися кірасирськими, драгунські – для споконвіку драгунських полків, уланські й гусарські. Особливі мундири мали козаці війська.

Надалі, у 1908 р., було скасовано носіння парадної смушкової шапки піхотного і кавалерійського зразків (за винятком імператорської світи). Так, парадним головним убором у піхоті, артилерії й у спеціальних військах став зимовий кашкет з кольоровою околицею (у військах Сибірського військового округу – папахи), у кавалерії – для кожного виду свій (у драгунських полках і кінній артилерії – каски з поперечним плюмажем білого і чорного кольорів, в уланських – традиційний уланський головний убір, у гусарських – хутряна шапка із султаном). Щодо форменого одягу гвардійської кавалерії та військово-морського відомства, то він майже не змінився.

Згодом, у 1909 р., було введено зимове захисне похідне обмундирування нижчих чинів, єдине для гвардії й армії. Комплект для піхоти, артилерії та спеціальних військ складався з однобортного сукняного мундира жовтувато-сірого кольору, за кроєм був подібний до офіцерського, але без нагрудних кишень, сукняних шаровар того ж кольору та кашкета з козирком. У кавалерії та козачих військах мундири були дещо коротшими, а шаровари – сіро-синіми.

У 1912 р. зимовий похідний мундир замінено для нижчих чинів зимовою сукняною похідною сорочкою “російського” крою.

Цього ж року у гвардійській піхоті, артилерії та лейб-гвардії саперному батальйоні було введено новий парадний головний убір – ківер. У 1913 р. прийнято рішення щодо проведення уніфікації похідного і парадного обмундирування для частин армійської піхоти, артилерії та спеціальних військ. Так, у парадній формі на похідний мундир і сорочку пристібали комір і лацкан металевого кольору. Як парадний головний убір одягали папаху. У цей ж час (1913 р.) було введено форму одягу і для військовослужбовців військової авіації.

Як приклад наведено 1 Лейб-гренадерський Катеринославський імператора Олександра II полк (1914–1918 рр.) (див. рис. 3 і 4).

Висновок

На підставі викладеного вище можна з упевненістю стверджувати, що військова форма зазначеного періоду започаткувала поділ на форму мирного і воєнного часу, зимову і літню. У свою чергу, форму мирного часу було поділено на парадну, звичайну і службову для строю та поза строєм, для офіцерів, а також повсякденну.

Список використаних джерел

1. Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України [Текст] : Закон України від 26.03.1992 р. № 2235-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 29. – Ст. 36–397.
2. The rear. The army form [Електронний ресурс] // Офіційний сайт армії у світі. – Режим доступу : <http://ru.wikipedia.org/wiki/>

Стаття надійшла до редакції 20.04.2012 р.